

Η βασική παρατήρηση, από την οποία θα ήθελα να ξεκινήσω, είναι ότι, αν το ζητούμενο είναι να βρεθεί ένας νέος κεντρικός στόχος-σύνθημα για την πολιτική της νέας δεκαετίας και μετά την επίτευξη της εισόδου στην ΟΝΕ, αυτός δεν θα πρέπει να σχετίζεται άμεσα με το θέμα της ελληνικότητας και της ελληνικής ταυτότητας. Πιστεύω ότι το βασικό ζητούμενο δεν βρίσκεται εκεί. Αλλά και, ανεξάρτητα από αυτό, εκτιμώ ότι, αν ορίσουμε έτσι τον στόχο, μετακινούμαστε προς ένα χώρο ο οποίος έχει ήδη καταληφθεί από ανορθολογικά-αντιεκσυγχρονιστικά ρεύματα, που εκεί καθορίζουν και τους όρους της διαμάχης. Είναι δηλαδή σαν να δεχόμαστε ότι ο προσδιορισμός του συλλογικού μας εαυτού σε άμεση και σχεδόν αποκλειστική συνάρτηση με την παράδοση και τις συναφείς με αυτήν αξιολογικές παραδοχές που θεωρούνται λίγο-πολύ συμπαγείς, διέρχεται, κυρίως λόγω της ένταξης στην ΕΕ, μια σοβαρή κρίση, η οποία μας αναγκάζει να αναζητήσουμε τρόπους είτε να τον προασπίσουμε αποφασιστικά ~~απέναντι~~ σε ποικιλώνυμες απειλές είτε να δεχθούμε κάποιους συμβιβασμούς και τροποποιήσεις του ώστε να τον προσαρμόσουμε στη νέα εποχή. Έτσι όμως περιιάγουμε τον εαυτό μας στη θέση εκείνου που φέρει το βάρος της απόδειξης, επειδή, με το να αρνούμαστε το αναγκαίο της πάση θυσία προάσπισης της «γνήσιας ελληνικότητας» και να προτείνουμε λύσεις συμβιβασμού, εμφανιζόμαστε σαν να θέτουμε υπό αμφισβήτηση τα ως τώρα γενικώς παραδεκτά και σαν να προτείνουμε κάτι νέο και πρωτάκουστο, για το οποίο θα πρέπει να προσκομίσουμε και τις αποδείξεις. Με τον τρόπο αυτό παραχωρούμε έδαφος στην άλλη πλευρά και συντελούμε στο να συσκοτίζεται ότι η προβαλλόμενη από αυτήν ως δήθεν αυτονόητη ερμηνεία του συλλογικού μας εαυτού είναι από την αρχή στρεβλή.

Στο σημείο αυτό πρέπει, νομίζω, να διακρίνουμε δύο πόλους του προβληματισμού μας, που είναι κατ' αρχήν ξεχωριστοί και που μόνο σε ένα επόμενο βήμα θα μπορούσαμε ίσως (και θα ήταν ευχής έργο) να συνδέσουμε. Έχω την εντύπωση ότι πρέπει να ξεχωρίσουμε από τη μία πλευρά την ανάγκη ενός νέου βασικού πολιτικού στόχου-συνθήματος και από την άλλη πλευρά το πρόβλημα του προσδιορισμού των βασικών εκείνων αξιακών επιλογών και συλλογικών παραδοχών που είναι ικανές να αναδείξουν το χαρακτήρα και την αξία της συλλογικότητάς μας. Δεν είναι εκ προοιμίου αναγκαίο το ένα να συμπίπτει με το άλλο.

Σε σχέση με τον πρώτο πόλο είμαι της γνώμης ότι προέχουν δύο βασικά θέματα, που είναι και οι δύο άξονες της Κεντροαριστεράς. Από τη μία πλευρά υπάρχει πάντα το (αριστερό) αίτημα της κοινωνικής ισότητας και της στήριξης όσων έχουν ανάγκη. Από την άλλη πλευρά υπάρχει ένα ακόμη πολύ μεγάλο έλλειμμα κράτους δικαίου. Τα δικαιώματα των πολιτών εξακολουθούν να μη γίνονται σεβαστά από την Πολιτεία σε άπειρους τομείς (σε ορισμένους κατά τρόπο άκρως εξοργιστικό) και αυτό είναι κάτι που το ζούμε καθημερινά. Ο Πρωθυπουργός έχει επανειλημμένα μιλήσει για την ανάγκη

στροφής προς τα προβλήματα της καθημερινότητας. Αυτή διατύπωση όμως υποδηλώνει αθέλητα ότι πρόκειται ίσως για ενοχλήσεις συχνές μεν αλλά με δευτερεύουσα κάπως πολιτική σημασία. Είμαι αντίθετα της γνώμης ότι πρόκειται για το εξαιρετικά σημαντικό έλλειμμα κράτους δικαίου που προανέφερα και ότι αυτό θα αποτελέσει ίσως το κυριότερο πολιτικό αίτημα (αλλά και πρόβλημα προσαρμογής μας στα κοινά ευρωπαϊκά standards) της επόμενης δεκαετίας. Την Κεντροαριστερά αντιλαμβάνομαι ως προσπάθεια σύνθεσης των δύο αιτημάτων. Και το σύνθημα που τα ενώνει είναι ίσως το σύνθημα «σεβασμός στον πολίτη» (γιατί και η κοινωνική αλληλεγγύη αποτελεί εκδήλωση συλλογικού σεβασμού και προς των τελευταίο των συμπολιτών μας). Πρόκειται για αυτό που τόσο εύστοχα ο Νικηφ. Διαμ. ονομάζει ποιότητα της δημοκρατίας μας.

Ναι

Σε σχέση με τον δεύτερο πόλο θα ήθελα να παρατηρήσω ότι ο προσδιορισμός του συλλογικού εαυτού μας πρέπει να προβληθεί ότι δεν είναι μόνο ένα πολιτιστικό αλλά και ένα προεχόντως ηθικό και πολιτικό ζήτημα. Δεν πρόκειται συνεπώς μονόπλευρα για ένα πρόβλημα διατήρησης της πολιτισμικής «ιδιοπροσωπίας» μας σε ένα σκληρό ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον (το πρόβλημα της ιδιαιτερότητας έχει δυστυχώς προβληθεί μονόπλευρα και στα ευρωπαϊκά fora, ιδίως από γαλλική πλευρά) αλλά και (ίσως μάλιστα ιδίως) για ένα πρόβλημα συζήτησης και συναίνεσης γύρω από τις βασικές αξίες η προάσπιση των οποίων θα πρέπει να αποτελεί βασικό γνώρισμα της συλλογικότητάς μας. Αυτές οι αξίες δεν είναι μόνο αξίες «κοινοτιστικού» τύπου αλλά είναι ταυτόχρονα σε εξαιρετικά σημαντικό βαθμό αξίες κοινωνικές δικαιοσύνης. Δεν νομιμοποιούνται μόνο από την παράδοση, αλλά και αντίστροφα και αυτές με τη σειρά τους νομιμοποιούν το μέρος εκείνο της παράδοσης που αξίζει να διατηρηθεί. Πρέπει δηλαδή να εμμείνει κανείς ότι η μονόπλευρη προβολή των κοινοτιστικών αξιών είναι λανθασμένη και απαξιώνει ακόμη και αυτές τις ίδιες και ότι παράδοση και εθνική ιδιαιτερότητα δεν έχουν αξία αν δεν συνδεθούν με τον αμοιβαίο σεβασμό και την κοινωνική δικαιοσύνη.

Ναι

Έτσι λοιπόν το ζήτημα του σεβασμού στον πολίτη και τα βασικά αιτήματα της Κεντροαριστεράς επανέρχονται και συνδυάζονται με ριζικό τρόπο με το αίτημα του προσδιορισμού του συλλογικού εαυτού μας. Ταυτόχρονα: Ελληνικότητα και ευρωπαϊκότητα προσεγγίζουν η μία την άλλη. Αυτό όμως κατ' αποτέλεσμα, χωρίς δηλαδή να έχει τεθεί εξ υπαρχής κανενός είδους πολιτιστικό δίλημμα.